

Dialogul social sectorial european: Date și cifre

Introducere

Dialogul social european este un proces care implică discuții, consultări, negocieri și acțiuni comune cu organizațiile care reprezintă cele două părți ale ramurii: angajatorii și lucrătorii.

Dialogul social sectorial la nivel european constituie o contribuție importantă și esențială la cadrul instituțional al UE, formalizat în 1998, când Comisia Europeană a înființat primele comitete pentru dialog sectorial în vederea promovării dialogului între partenerii sociali din diferite sectoare la nivel european (Decizia 98/500/CE a Comisiei). Comitetele pentru dialog social sectorial la nivel european reunesc parteneri sociali din cele 28 de state membre ale UE – reprezentanți ai sindicatelor și ai organizațiilor patronale – în vederea inițierii unui dialog în numele anumitor sectoare. Comitetele pentru dialog social sectorial la nivel european pot juca un rol important în influențarea, modelarea sau aplicarea legislației UE în domeniul muncii. Rolul lor pozitiv este apreciat atât de sindicate, cât și de organizațiile patronale.

Un număr restrâns de organizații sindicale la nivel european și de organizații patronale europene din fiecare sector au fost considerate reprezentative în ceea ce privește lucrătorii și întreprinderile din sector. Acești parteneri sociali din UE se pot întâlni și în cadrul comitetului pentru dialog social sectorial la nivel european din sectorul lor, pentru a purta discuții și a emite avize sau acorduri comune.

Există 43 de comitete pentru dialog social sectorial la nivel european care reprezintă împreună un procent estimat de peste 80 % din forța de muncă din UE.

Mesaje-cheie

- **Diversitatea sectorială:** fiecare sector variază în ceea ce privește proporția forței de muncă reprezentată de partenerii sociali, tipurile și mărimile întreprinderilor din sector, precum și în ceea ce privește impactul inovațiilor tehnologice și al politicilor sectoriale. De asemenea, sectoarele se pot schimba în timp. Toate aceste aspecte se iau în considerare când se compară sectoarele și se evaluează reprezentativitatea partenerilor sociali sectoriali.
- **Partenerii sociali:** peisajul partenerilor sociali din fiecare sector variază semnificativ în majoritatea statelor membre. În medie, la nivel național, există mai multe sindicate sectoriale decât organizații patronale, în timp ce, la nivelul UE, este exact invers. Aceste medii nu reflectă însă diversitatea statelor membre și a sectoarelor.
- **Reprezentativitatea:** în medie, proporția sindicatelor sectoriale reprezentate în comitetele pentru dialog social sectorial la nivel european este mai mare decât proporția organizațiilor patronale sectoriale. Deși acest calcul acordă în mod inevitabil o pondere egală tuturor organizațiilor sindicale sau patronale, trebuie remarcat că există diferențe substanțiale în ceea ce privește domeniul de apartenență, densitatea organizațională, implicarea în negocierile colective și situația reprezentativității.

Pentru a examina reprezentativitatea în context, analiza Eurofound arată că se poate efectua un calcul mai exact analizând numărul de state membre pentru care există o organizație membră afiliată partenerilor sociali implicați într-un comitet pentru dialog social sectorial la nivel european și reprezentativitatea relativă a acestor organizații care sunt reprezentate la nivelul UE, în fiecare țară.

Reprezentativitatea partenerilor sociali sectoriali europeni

„Reprezentativitatea” este un criteriu utilizat de Comisia Europeană pentru a identifica „partenerii sociali” pe care trebuie să-i consulte și care pot iniția dialogul social, precum și conveni și pune în aplicare acorduri (articolele 154 și 155 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene). – Dicționarul Eurofound privind raporturile de muncă

Pentru ca o organizație să fie recunoscută ca partener în dialogul social european, trebuie să fie organizată la nivelul UE, să aibă legătură cu anumite sectoare sau categorii și să poată participa la consultări și negocia acorduri. Partenerii sociali care îndeplinesc aceste condiții pot solicita împreună înființarea unui comitet de dialog social sectorial la nivel european care, odată înființat, beneficiază de sprijin din partea Comisiei. Criteriile de evaluare a reprezentativității partenerilor sociali au fost definite în Decizia Comisiei din 1998 privind promovarea dialogului între partenerii sociali la nivel european (Decizia 98/500/CE).

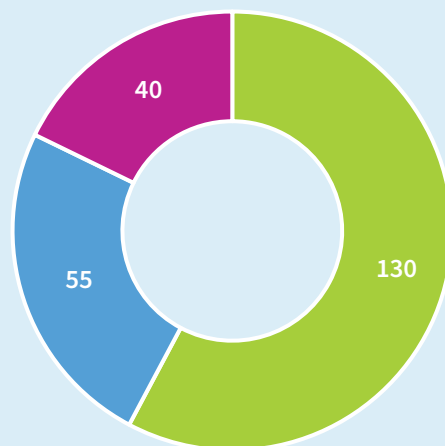
În 2006, Comisia a însărcinat Eurofound să efectueze studii periodice, pentru a analiza reprezentativitatea și caracteristicile organizațiilor sectoriale de la nivelul UE. Eurofound a efectuat și a publicat studii de reprezentativitate pentru toate sectoarele, cu o singură excepție – fotbalul profesionist¹. Aceste studii sunt concepute pentru a furniza informațiile necesare pentru înființarea și funcționarea comitetelor pentru dialog social sectorial la nivel european. Ca urmare a schimbărilor care au loc în timp la nivelul sectoarelor, Eurofound actualizează fiecare studiu o dată la șapte-opt ani. Constatările studiilor de reprezentativitate ale Eurofound și o analiză comparativă orizontală a acestora oferă informații utile pentru elaborarea de viitoare politici UE privind comitetele pentru dialog social sectorial la nivel european în următorii ani (Eurofound, 2016).

În 2010, un document de lucru al serviciilor Comisiei Europene privind funcționarea și potențialul dialogului social sectorial european [SEC (2010) 964 final] a oferit precizări cu privire la Decizia Comisiei din 1998 (Comisia Europeană).

În prezent există 43 de comitete pentru dialog social sectorial, care acoperă sectoare-cheie precum transporturile, energia, agricultura, construcțiile, comerțul, pescuitul, serviciile publice, metalurgia, șantierele navale și învățământul. Se estimează că, împreună, aceste comitete reprezintă 185 de milioane de lucrători sau peste 80 % din forța de muncă a UE (Eurofound, 2019). La nivel european există opt comitete pentru dialog social sectorial, reprezentând fiecare o forță de muncă de peste 10 milioane de lucrători (și împreună 130 de milioane de lucrători, adică 58 % din forța de muncă din UE) (figura 1).

Sectoarele cu o forță de muncă mai restrânsă în UE pot avea o importanță vitală pentru economia europeană și oferă adesea condiții de lucru foarte specifice. Prin urmare, analiza dialogului social sectorial la nivel european nu

Figura 1: Reprezentarea lucrătorilor în comitetele pentru dialog social sectorial la nivel european (în milioane)

- Numărul de lucrători reprezentați în 8 comitete
- Numărul de lucrători reprezentați în celelalte 35 de comitete
- Numărul de lucrători nereprezentați în comitete

Sursa: calculele autorului, pe baza datelor furnizate de rețeaua de corespondenți Eurofound..

trebuie să vizeze doar mărimea forței de muncă acoperite de un anumit sector, ci ar trebui să ia în considerare și impactul pe care îl are asupra condițiilor de muncă din acest sector.

Conform definiției codurilor NACE (nomenclatorul statistic al activităților economice din Uniunea Europeană), există 10 sectoare cu o forță de muncă de cel puțin 500 000 de persoane care nu au încă un comitet pentru dialog social sectorial la nivel european. Aceste sectoare sunt:

- antrepozitare și activități auxiliare de transport (NACE 52)²
- activități ale gospodăriilor în calitate de angajatori de personal casnic (NACE 97)
- activități juridice și de contabilitate (NACE 69)
- activități ale organizațiilor asociative (NACE 94)
- construcții civile (NACE 42)
- activități administrative și de sprijinire a activităților de birou, alte activități de sprijinire a întreprinderilor (NACE 82)
- colectarea deșeurilor, activități de tratare și de eliminare a deșeurilor; recuperarea materialelor (NACE 38)
- publicitate și cercetare de piață (NACE 73)
- cercetare și dezvoltare științifică (NACE 72)³
- activitățile agențiilor de turism, tur-operatorilor, servicii de rezervare și activități asociate (NACE 79)

În plus, următoarele două sectoare, reprezentând fiecare aproximativ 450 000 de lucrători, nu au înființat încă un comitet pentru dialog social sectorial la nivel european:

- captarea, tratarea și distribuția apei (NACE 36)
- activități de închiriere și leasing (NACE 77)

1 În 2020 se va efectua un studiu privind reprezentativitatea acestui ultim sector.

2 Unele persoane încadrate sub acest cod NACE pot fi reprezentate în comitetul pentru dialog social sectorial la nivel european din sectorul transporturilor.

3 Învățământul superior este inclus în comitetul pentru dialog social sectorial la nivel european pentru educație.

Stabilirea reprezentativității

Pentru a realiza un studiu privind reprezentativitatea într-un anumit sector, este evidențiat domeniul de aplicare al sectorului și sunt investigate principalele caracteristici ale forței de muncă și ale întreprinderilor din sectorul respectiv. Primul pas constă în consultarea cu actorii relevanți la nivelul UE cu privire la sectorul care trebuie analizat, care este cel mai frecvent definit prin codurile NACE relevante.

Deseori, domeniile în care activează sindicatele naționale și organizațiile patronale nu corespund întocmai delimitării NACE. Măsura și modul în care organismele și acordurile se raportează la sector diferă. Eurofound a identificat patru abordări, pentru a stabili corelarea unei organizații cu sectorul.

- **Congruența:** domeniul organizației sau domeniul de aplicare al contractului colectiv de muncă este identic cu cel al delimitării NACE la nivel sectorial.
- **Sectorialismul:** domeniul organizației sau domeniul de aplicare al contractului acoperă doar o parte a sectorului, astfel cum este definit de delimitarea sectorială a NACE.
- **Suprapunerea:** domeniul organizației sau domeniul de aplicare al contractului acoperă întregul sector, după cum este delimitat în NACE, împreună cu părți dintr-unul sau mai multe alte sectoare.
- **Suprapunerea sectorială:** domeniul organizației sau domeniul de aplicare al contractului acoperă o parte a sectorului în cauză, astfel cum este delimitat în NACE, precum și părți dintr-unul sau mai multe alte sectoare (Eurofound, 2015).

În aceste condiții, domeniul de aplicare al unui sector poate corespunde domeniului de apartenență al organizațiilor implicate (cum este adesea cazul organizațiilor patronale), poate fi mai restrâns decât acesta (în cazul în care organizațiile acoperă și alte sectoare – cum este adesea cazul sindicatelor) sau poate fi mai larg decât acesta (în cazul în care există mai multe organizații, fiecare acoperind altă parte a sectorului).

În ceea ce privește reprezentativitatea, există diferențe mari între cele 43 de sectoare care au comitete pentru dialog social sectorial la nivel european, după cum se vede în secțiunea de mai jos.

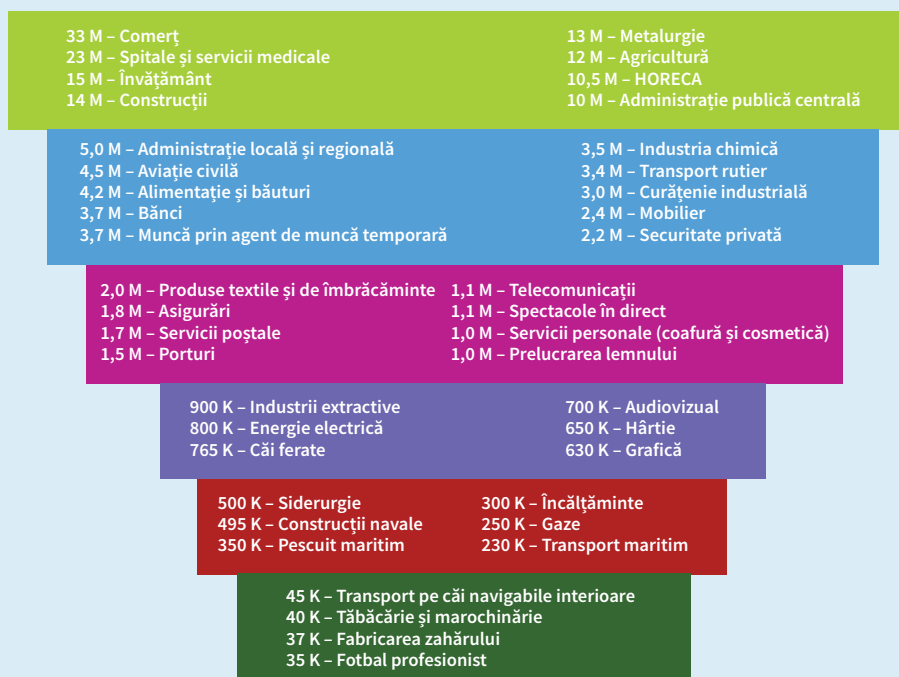
Numărul de angajați și numărul de parteneri sociali pe sector

Forța de muncă pe sector

Sectorul comercial are cea mai mare pondere de ocupare a forței de muncă din UE (33 de milioane de lucrători), urmat de sectoarele care au cel puțin 10 milioane de lucrători: spitale și asistență medicală, învățământ, construcții, metalurgie și agricultură. În schimb, următoarele sectoare reprezintă fiecare mai puțin de 50 000 de lucrători: transport pe căi navigabile interioare, tăbăcărie și marochinărie, fabricarea zahărului și fotbalul profesionist (figura 2).

Unele sectoare, cum ar fi serviciile personale (coafură și cosmetică) și transportul pe căi navigabile interioare, se caracterizează printr-o multitudine de întreprinderi mici. În schimb, în sectorul comerțului, al securității private și al curățeniei industriale activează o combinație de întreprinderi mici și mari. La polul opus se situează sectoare precum cel bancar și cel al telecomunicațiilor, care sunt dominate de câteva întreprinderi foarte mari.

Figura 2: Mărimea forței de muncă pe sector, UE-28

Notă: K înseamnă mii, M înseamnă milioane.

Sursa: propriile calcule ale autorului pe baza datelor furnizate de rețeaua de corespondenți Eurofound.

Există diferențe și în ceea ce privește mărimea forței de muncă. În unele sectoare – în special în sectorul siderurgic, bancar și cel al încălțăminteii – forța de muncă este în declin, în timp ce în alte sectoare, cum ar fi securitatea privată și curățenia industrială, forța de muncă se extinde.

Sectoarele se schimbă și evoluează în timp, datorită progreselor și politicilor tehnologice (de exemplu, liberalizarea pieței unice). Modificările asociate acestora în ceea ce privește forța de muncă și întreprinderile pot avea o mare influență asupra reprezentativității partenerilor sociali naționali și europeni din aceste sectoare.

Parteneri sociali pe sector

Numărul de sindicate și de organizații patronale diferă de la un sector la altul, la fel și numărul mediu al acestora în statele membre. Sectoarele definite în sens larg, care au subsectoare, sunt mai susceptibile să aibă mai mulți parteneri sociali decât sectoarele mai mici, definite în sens restrâns. De exemplu, există peste 150 de sindicate și 145 de organizații patronale în sectorul audiovizualului, precum și parteneri sociali diferiți pentru diferite categorii profesionale și părți ale sectorului. În schimb, în sectorul grafic și în serviciile personale (coafură și cosmetică) există puțini parteneri sociali.

În majoritatea sectoarelor există mai multe sindicate decât organizații patronale. Excepție fac: construcțiile, transportul rutier, alimentația și băuturile, comerțul, HORECA (hoteluri, restaurante și cafenele) și servicii personale (coafură și cosmetică), unde există mai multe organizații patronale decât sindicate.

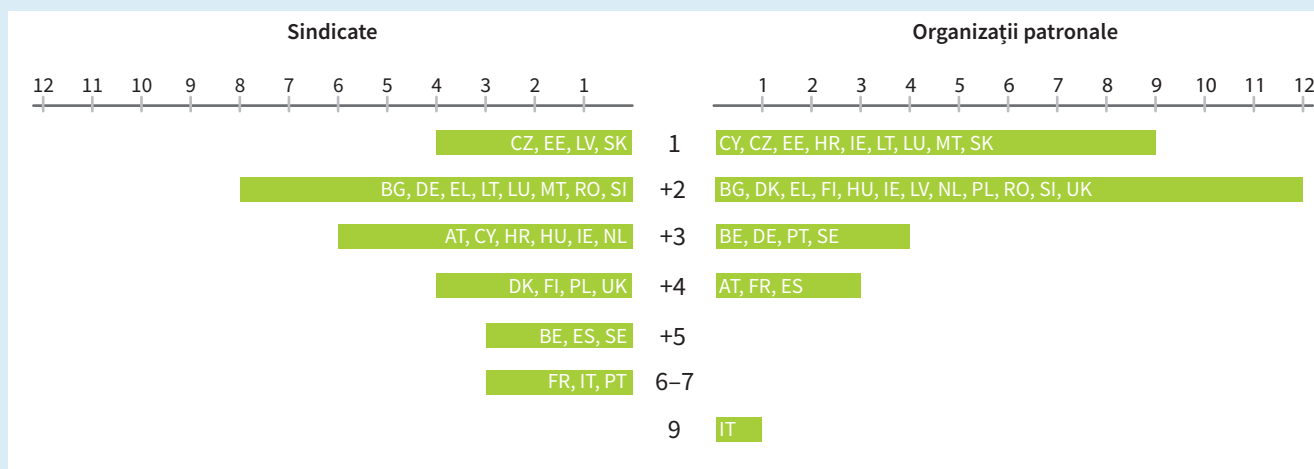
La nivelul UE, există de cinci ori mai multe organizații patronale europene decât sindicate europene. Majoritatea sindicatelor cuprind mai mult de un sector, iar șase acoperă trei sau mai multe sectoare. Majoritatea organizațiilor patronale acoperă un singur sector.

Parteneri sociali pe stat membru

În medie, la nivel sectorial, există trei sindicate naționale și două organizații patronale pe stat membru (figura 3).

- Statele membre cu cel mai mare număr de sindicate sectoriale: Belgia, Franța, Italia, Portugalia, Spania și Suedia.
- Statele membre cu un număr mediu mai mic de sindicate sectoriale: Cehia, Estonia, Letonia și Slovacia (în medie, aproximativ 1,5).
- Statele membre cu cel mai mare număr de organizații patronale pe sector: Austria, Franța, Italia și Spania.
- Statele membre cu cel mai mic număr de organizații patronale pe sector: Croația, Cipru, Cehia, Estonia, Irlanda, Lituania, Luxemburg, Malta și Slovacia.⁴

Figura 3: Numărul mediu de parteneri sociali sectoriali din statele membre și gradul de pluralism

Notă: Gradul de pluralism reprezintă numărul de organizații care coexistă în același domeniu de reprezentare (angajați sau angajatori).

Sursa: propriile calcule ale autorului pe baza datelor furnizate de rețeaua de corespondenți Eurofound.

⁴ Calcule orientative pe baza datelor din 28 de studii de reprezentativitate publicate între 2012 și 2018.

Reprezentativitatea la nivelul sectoarelor și al statelor membre

Reprezentativitatea în cadrul sectoarelor

Pentru a oferi o imagine de ansamblu asupra reprezentativității la nivelul UE în diverse sectoare, au fost comparate 30 de sectoare⁵ în ceea ce privește:

- numărul de sindicate naționale sectoriale și reprezentarea în comitetele pentru dialog social sectorial la nivel european (figura 4);
- numărul de organizații patronale naționale sectoriale și reprezentarea în comitetele pentru dialog social sectorial la nivel european (figura 5).

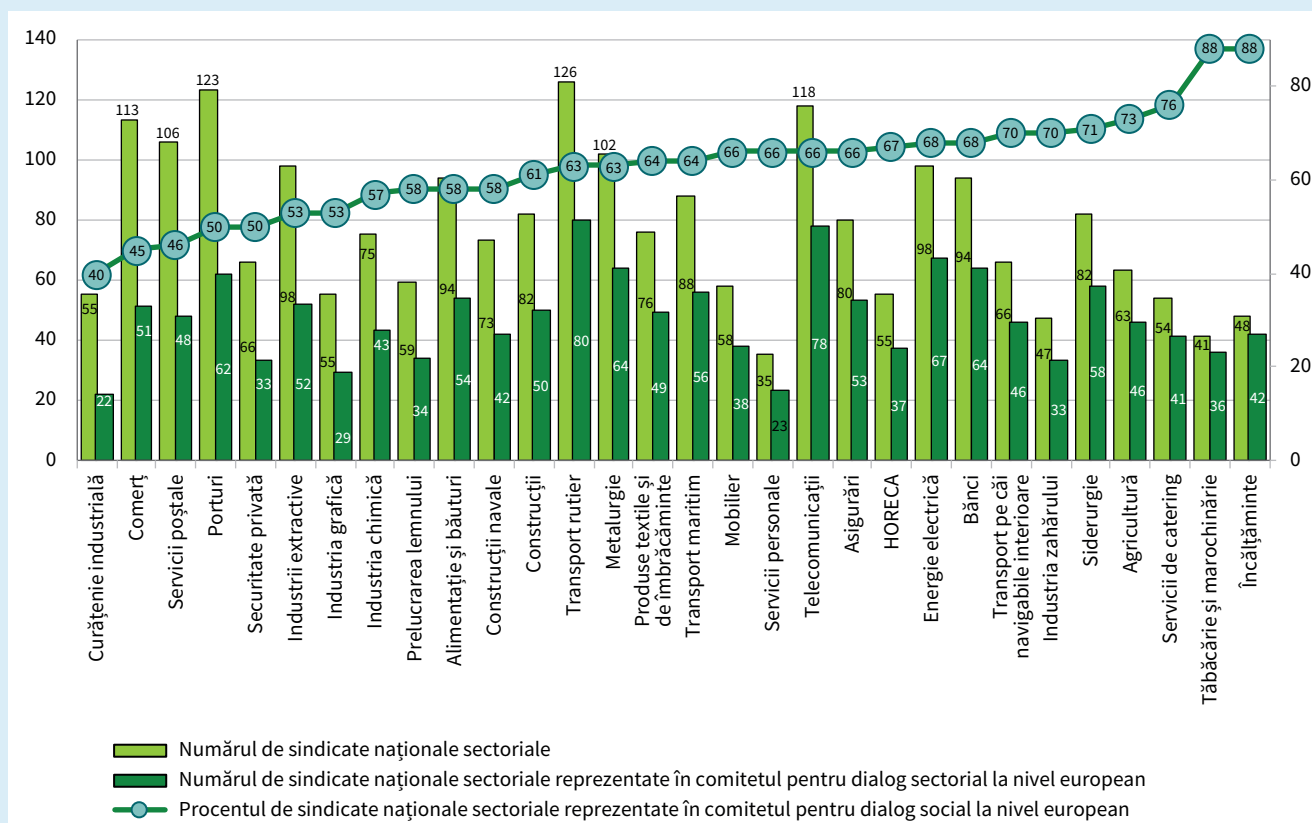
Din cele 30 de sectoare analizate, 65 % din sindicate și 45 % din organizațiile patronale sunt reprezentate în comitetele pentru dialog social sectorial la nivel european. Aceste medii trebuie luate în considerare în funcție de variația care există între diferitele sectoare.

Sindicate: în unele sectoare, peste 80 % din sindicatele sectoriale sunt reprezentate de sindicatele de la nivelul UE implicate în comitetul pentru dialog social sectorial la nivel european (de exemplu, în sectorul încălțăminte și al tăbăcării și marochinăriei). În sectorul curățeniei industriale, al comerțului și al serviciilor poștale, puțin sub 50 % sunt reprezentate în comitetul aferent (figura 4).

Organizații patronale: peste 75 % din organizațiile patronale sunt reprezentate în comitetele pentru dialog social sectorial la nivel european pentru sectorul transportului rutier și pentru sectorul asigurărilor. Mai puțin de o treime sunt reprezentate în comitetele pentru sectorul serviciilor de catering, al serviciilor personale (coafură și cosmetică) și al construcțiilor (figura 5).

Deși, în scopul acestor calcule, fiecare sindicat sau organizație patronală națională sectorială⁶ are aceeași pondere, ar putea exista diferențe în ceea ce privește domeniul lor de apartenență, proporția forței de muncă sectoriale pe care o organizează, implicarea lor în

Figura 4: Sindicatele naționale și reprezentarea la nivelul UE pentru 30 de sectoare

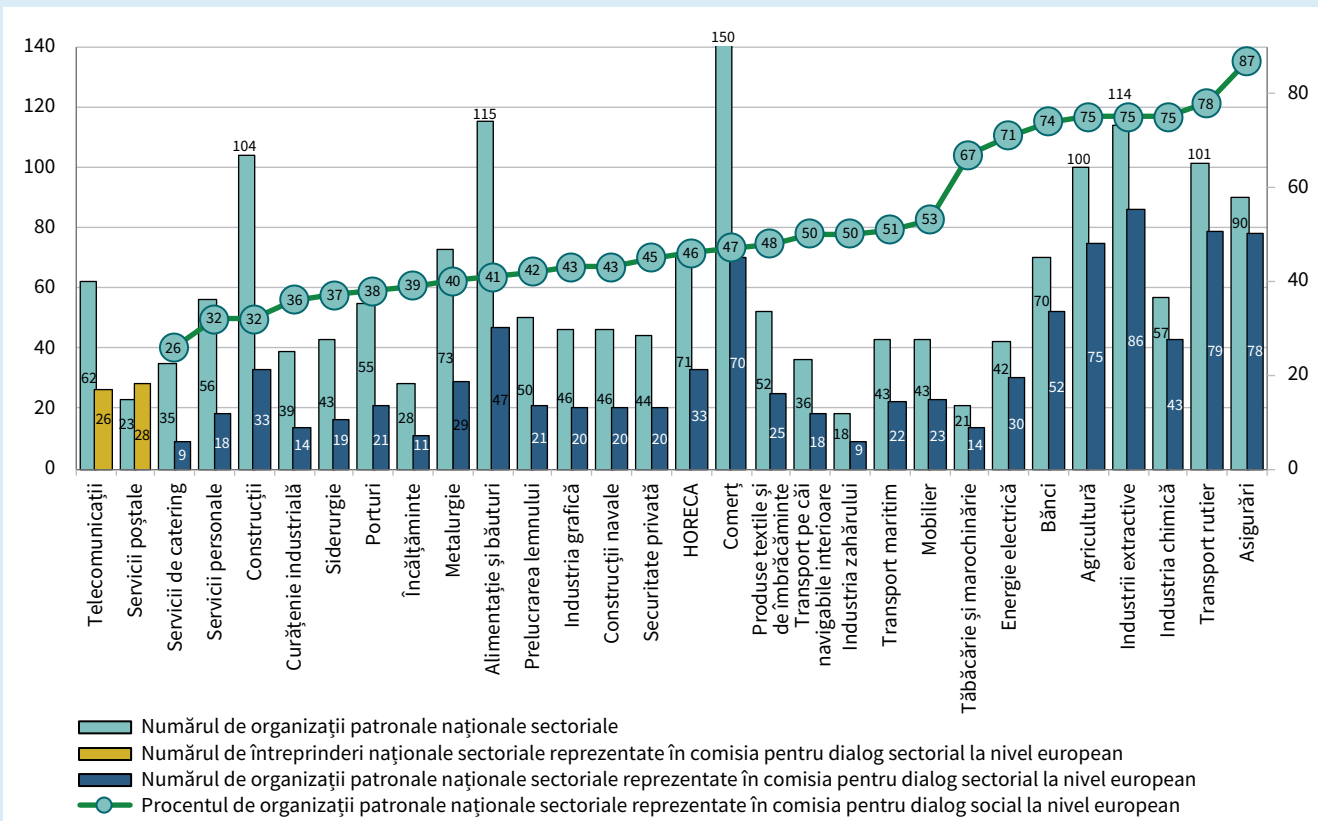
Note: Datele pentru fiecare sector se bazează pe cel mai recent studiu de reprezentativitate al Eurofound pentru acest sector – vezi <http://eurofound.link/representativenessstudies>

Sursa: propriile calcule ale autorului pe baza datelor furnizate de rețeaua de corespondenți Eurofound.

⁵ În scopul acestei analize au fost selectate, în general, sectoare pentru care s-au efectuat studii reprezentative în ultimii șase ani. În analizele viitoare vor fi incluse și alte sectoare.

⁶ Organizațiile patronale includ organizațiile care au întreprinderi membre în acest sector, care fie sunt implicate în negocieri colective (pentru stabilirea condițiilor de muncă din sector), fie își câștigă legitimitatea în calitate de partenerii sociali prin apartenența la organizații patronale europene.

Figura 5: Organizațiile patronale naționale și reprezentarea la nivelul UE în cazul a 30 de sectoare

Note: datele pentru fiecare sector se bazează pe cel mai recent studiu de reprezentativitate al Eurofound pentru acest sector – vezi <http://eurofound.link/representativnessstudies>.

Sursa: propriile calcule ale autorului pe baza datelor furnizate de rețeaua de corespondenți Eurofound.

negocierile colective și în dialogul social, precum și reprezentativitatea lor în țară. În ceea ce privește partenerii sociali europeni, unii au o multitudinea de filiale în majoritatea statelor membre, în timp ce alții au o limită statutară de o singură organizație membră pe țară.

Având în vedere că unele state membre nu desfășoară activități într-un anumit sector, aceste țări nu pot fi reprezentate la nivelul UE în cazul sectoarelor respective. Decizia Comisiei din 1998 prevede că „mai multe” state membre trebuie să fie reprezentate în fiecare comitet pentru dialog social sectorial la nivel european, deși nu s-a stabilit un număr sau o proporție minimă. Nu ar fi oportun să se specifice un număr minim fix pentru toate sectoarele, întrucât țări fără ieșire la mare, ca de exemplu Austria, Luxemburg și Slovacia, nu desfășoară nicio activitate economică în anumite sectoare (de exemplu, pescuit maritim sau transport maritim). În plus, unele state membre au o proporție mai mare a forței de muncă sectoriale europene decât altele.

Reprezentativitatea la nivelul statelor membre

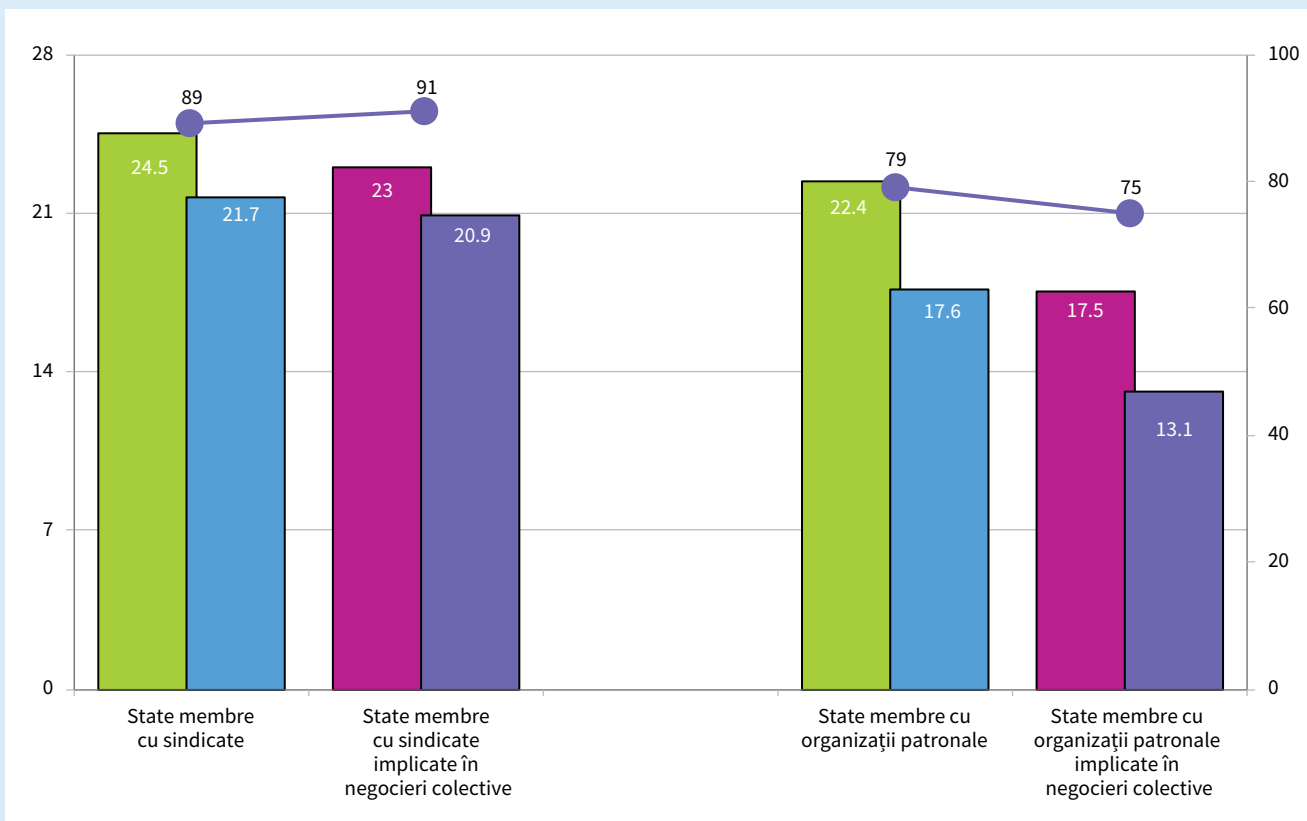
În figurile 4 și 5, este prezentat numărul absolut al sindicatelor și organizațiilor patronale la nivel național, în cazul a 30 de sectoare diferite, precum și numărul și proporția celor care sunt reprezentate la nivelul UE.

Analiza Eurofound include și o medie globală pentru a oferi informații cu privire la reprezentativitatea globală, precum și un punct de referință pentru compararea sectoarelor individuale (figura 6).

Sindicat: în medie, în orice sector dat, 24,5 state membre au sindicate, iar 21,7 state membre au reprezentare sindicală la nivelul UE. În medie, 23 de state membre au sindicate implicate în negocieri colective, iar 20,9 state membre au sindicate implicate în negocieri colective reprezentate la nivelul UE. Procentele de 89% și 91% reprezintă proporția numărului mediu de state membre ale UE care sunt reprezentate la nivelul UE, în cazul sindicatelor.

Organizații patronale: în medie, în orice sector dat, 22,4 state membre au organizații patronale, iar 17,5 state membre au organizații patronale reprezentate la nivelul UE.

Figura 6: Reprezentativitatea sindicatelor și a organizațiilor patronale din statele membre ale UE

Note: valorile medii ale reprezentativității se bazează pe aceleași sectoare care sunt luate în considerare în figurile 4 și 5. Verde: numărul mediu de state membre care au sindicate sau organizații patronale. Albastru: numărul mediu de state membre care au reprezentare sindicală sau patronală la nivelul UE. Roz: numărul mediu de state membre care au sindicate sau organizații patronale implicate în negocieri colective. Violet: numărul mediu de state membre care au organizații patronale implicate în negocieri colective, reprezentate la nivelul UE.

Sursa: propriile calcule ale autorului pe baza datelor furnizate de rețeaua de corespondenți Eurofound.

În medie, 17,5 state membre au organizații patronale implicate în negocieri colective, iar 13,1 state membre au organizații patronale implicate în negocieri colective reprezentate la nivelul UE. Procentele de 79 % și 75 % reprezintă proporția numărului mediu de state membre care sunt reprezentate la nivelul UE, în cazul organizațiilor patronale.

În general, comitetele pentru dialog social sectorial la nivel european din aceste 30 de sectoare au o reprezentare mai mare a statelor membre ale UE pe partea de sindicate decât pe partea de organizații patronale. Cu toate acestea, aceste medii maschează diferențele între sectoare.

Referințe

Publicațiile Eurofound sunt disponibile la adresa www.eurofound.europa.eu

Eurofound (2015), *Studies on the representativeness of European sectoral social partner organisations: Methodology*, Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, Luxemburg, disponibilă la adresa <http://eurofound.link/representativenessstudiesmethodology>.

Eurofound (2016), *The Concept of composition at national, international and European level*, Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, Luxemburg, disponibilă la adresa <http://eurofound.link/ef1644>.

Eurofound (2019), *Representativeness studies*, pagină web, disponibilă la adresa <http://eurofound.link/representativenessstudies>.

Comisia Europeană (nedatat), *Sectoral social dialogue*, pagină web, disponibilă la adresa <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=480&langId=ro>, accesată la 18 noiembrie 2019.

Informații suplimentare

Director de cercetare: Peter Kerckhofs

information@eurofound.europa.eu

Oficiul pentru Publicații
al Uniunii Europene

ISBN 978-92-897-2030-4

doi:10.2806/75936